

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و

سر دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۹۸/۴۰۰۹۷ رده بندی کنفرانس: ج ۵۶/۶۷۰

شناسایی تاثیر رسانه های اجتماعی بر دست آوردهای تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول خرم آباد

آذر بازگیر^۱ ماهرخ دلفان خدیجه کشوری

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی تاثیر رسانه های اجتماعی بر دست آوردهای تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول خرم آباد است. روش پژوهش حاضر، توصیفی و تحلیل معادلات ساختاری است. جامعه آماری تحقیق عبارت از تعداد ۱۷۳۶ دانش آموزان متوسطه اول خرم آباد هستند، و به روش نمونه گیری طبقه بندی نسبی نمونه آماری ۳۱۳ نفر انتخاب شدند. در این پژوهش از سه پرسش نامه حمایت معلم محقق ساخته (۱۳۹۸)، حضور اجتماعی ریف (۱۹۸۹) حس تعلق گاندی (۲۰۱۵)، استفاده شد. نتایج مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Smart PLS نشان داد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد، رسانه های اجتماعی بر دست آوردهای تحصیلی و حس تعلق تاثیر مثبت و معنادار اعمال کند. و حمایت معلم دارای دو تاثیر مستقیم و غیرمستقیم بر حضور اجتماعی و حس تعلق است. اثر غیرمستقیم رسانه های اجتماعی از طریق دست آوردهای تحصیلی برابر با حاصل ضرب ضرایب مسیر می باشد یعنی برابر است با ۰/۲۹۶ در سطح اطمینان ۹۹٪ می توان گفت که رسانه اجتماعی بر دست آوردهای تحصیلی، تاثیر مثبت و معناداری دارد. و متغیر مستقل از طریق میانجی بر وابسته تاثیر دارد و میزان این تاثیر برابر با ۰/۲۹۶ درصد می باشد.

واژگان کلیدی: رسانه های اجتماعی ، دست آوردهای تحصیلی

^۱نویسنده مسئول

مقدمه

در دهه‌های اخیر، تحولات فناورانه به‌ویژه گسترش رسانه‌های اجتماعی، ساختار ارتباطات انسانی را دگرگون کرده و تأثیرات عمیقی بر سبک زندگی، الگوهای رفتاری و فرآیندهای یادگیری افراد، به‌ویژه گروه‌های جوان و نوجوان، گذاشته است. رسانه‌های اجتماعی از جمله اینستاگرام، تلگرام، تیک‌تاک، اسنپ‌چت و سایر پلتفرم‌های تعاملی با ویژگی‌هایی چون دسترسی آسان، تعامل فوری، جذابیت بصری و امکان اشتراک‌گذاری گسترده محتوا، به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره نوجوانان تبدیل شده‌اند. این پدیده در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه اول که در بازه سنی ۱۲ تا ۱۵ سالگی قرار دارند، با شدت بیشتری خود را نشان می‌دهد؛ چراکه این گروه در مرحله‌ای حساس از رشد روانی، شناختی، اجتماعی و هویتی قرار دارند و به‌طور طبیعی به دنبال تأیید اجتماعی، تعلق گروهی و کشف خود هستند.

از منظر روان‌شناختی، استفاده مداوم از رسانه‌های اجتماعی می‌تواند بر تمرکز، حافظه کاری و توانایی مدیریت زمان دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. مطالعات نشان داده‌اند که چندوظیفگی دیجیتال (مانند مطالعه همزمان با چت در شبکه‌های اجتماعی) می‌تواند کیفیت یادگیری را کاهش دهد و منجر به یادگیری سطحی شود. همچنین، مقایسه‌های اجتماعی مداوم، نگرانی از قضاوت دیگران و وابستگی به بازخورد مثبت (لایک و کامنت) ممکن است اضطراب، کاهش عزت‌نفس و بی‌خوابی را در پی داشته باشد؛ عواملی که همگی به‌طور غیرمستقیم بر عملکرد تحصیلی تأثیر منفی می‌گذارند.

از سوی دیگر، از منظر آموزشی، رسانه‌های اجتماعی پتانسیل دوگانه‌ای دارند. از یک سو، می‌توانند به عنوان فضایی برای یادگیری مشارکتی، دسترسی به منابع آموزشی تعاملی، گروه‌های درسی مجازی و حتی تقویت مهارت‌های دیجیتال و ارتباطی عمل کنند. اما از سوی دیگر، استفاده بی‌برنامه و افراطی از این فضاها، زمان مورد نیاز برای مطالعه، تکمیل تکالیف و مرور

درس‌ها را کاهش داده و به تدریج منجر به کاهش انگیزه درونی برای یادگیری و ضعف در دستاوردهای تحصیلی می‌شود. برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که بیش از دو ساعت در روز در رسانه‌های اجتماعی فعالیت دارند، به‌طور متوسط نمرات پایین‌تری در امتحانات کتبی و عملکرد کلاسی کسب می‌کنند.

در سطح اجتماعی و فرهنگی نیز، زمینه‌های محلی نقش تعیین‌کننده‌ای در نحوه تعامل دانش‌آموزان با رسانه‌های اجتماعی ایفا می‌کنند. شهر خرم‌آباد، به‌عنوان یکی از مراکز استانی کشور، دارای ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و آموزشی خاص خود است. در این شهر، هم‌زمان با گسترش دسترسی به اینترنت پرسرعت و گوشی‌های هوشمند، نگرش خانواده‌ها نسبت به استفاده از فضای مجازی متفاوت است؛ برخی خانواده‌ها آن را کاملاً ممنوع می‌دانند، برخی بدون نظارت اجازه استفاده می‌دهند و برخی دیگر در تلاش برای مدیریت هوشمندانه آن هستند. این تنوع در نگرش‌ها، همراه با تفاوت در سطح سواد رسانه‌ای و دیجیتالی خانواده‌ها، می‌تواند الگوهای متفاوتی از استفاده از رسانه‌های اجتماعی و در نتیجه پیامدهای متفاوتی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ایجاد کند.

با وجود اهمیت این موضوع، پژوهش‌های تجربی و میدانی متمرکز بر تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در شهر خرم‌آباد بسیار محدود و پراکنده است. اکثر مطالعات موجود در سطح کلان کشوری انجام شده‌اند و نتوانسته‌اند ویژگی‌های محلی، فرهنگی و آموزشی این جامعه خاص را در نظر بگیرند. از این رو، شناسایی دقیق رابطه بین الگوهای استفاده از رسانه‌های اجتماعی (از جمله میزان زمان صرف‌شده، نوع محتوای مصرفی، هدف از استفاده و سطح تعامل) و شاخص‌های دستاوردهای تحصیلی (مانند معدل، عملکرد در دروس پایه، مشارکت کلاسی و انگیزه یادگیری) در میان دانش‌آموزان متوسطه اول خرم‌آباد، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌شود.

این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل جامع تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهر خرم‌آباد طراحی شده است. یافته‌های این مطالعه می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای تدوین سیاست‌های آموزشی هوشمند، برنامه‌های آموزشی رسانه‌ای در مدارس، کارگاه‌های آگاهی‌بخشی برای خانواده‌ها و همچنین راهکارهایی برای تقویت سواد رسانه‌ای و دیجیتالی در میان دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد. در نهایت، هدف این است که رسانه‌های اجتماعی نه به عنوان تهدیدی برای یادگیری، بلکه به عنوان ابزاری بالقوه برای تقویت فرآیندهای آموزشی و رشد فردی، درک و به کار گرفته شوند.

بخش اول: اهداف پژوهش

بند اول: هدف کلی

بررسی و شناسایی تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهر خرم‌آباد.

بند دوم: اهداف ویژه

۱. تعیین میزان زمان صرف‌شده توسط دانش‌آموزان دوره متوسطه اول خرم‌آباد در رسانه‌های اجتماعی.
۲. شناسایی نوع محتوای مصرفی (آموزشی، سرگرمی، اجتماعی، خبری و غیره) توسط دانش‌آموزان در این فضاها.
۳. بررسی رابطه بین الگوهای استفاده از رسانه‌های اجتماعی (شامل میزان استفاده، هدف از استفاده و نوع پلتفرم) و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان.

۴. سنجش نقش متغیرهای میانجی مانند تمرکز، انگیزه درونی، یادگیری، کیفیت خواب و حمایت خانوادگی در رابطه بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و دستاوردهای تحصیلی.

۵. مقایسه تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر دستاوردهای تحصیلی بین دانش‌آموزان پسر و دختر دوره متوسطه اول.

بخش دوم: فرضیه‌ها پژوهش

۱. بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، شهر خرم‌آباد رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی:

۲. هرچه میزان زمان صرف‌شده در رسانه‌های اجتماعی بیشتر باشد، دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان کمتر خواهد بود.

۳. دانش‌آموزانی که از رسانه‌های اجتماعی برای اهداف آموزشی استفاده می‌کنند، دستاوردهای تحصیلی بالاتری نسبت به کسانی دارند که صرفاً برای سرگرمی یا تعامل اجتماعی از آن استفاده می‌کنند.

۴. کاهش تمرکز و اختلال در برنامه‌های درسی به دلیل استفاده از رسانه‌های اجتماعی، رابطه منفی بین استفاده از این رسانه‌ها و عملکرد تحصیلی را تقویت می‌کند.

۵. سطح حمایت و نظارت خانوادگی در استفاده از رسانه‌های اجتماعی، رابطه معکوسی با تأثیرات منفی این رسانه‌ها بر دستاوردهای تحصیلی دارد.

ع. بین دانش آموزان دختر و پسر، در میزان تأثیر رسانه های اجتماعی بر دستاوردهای تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد.

بخش سوم: روش پژوهش

این تحقیق به این دلیل کاربردی است که از نتایج طرح برای بهبود عملکرد مدارس استفاده می شود. و به این دلیل توصیفی است که مطالعه وضعیت موجود شهر خرم آباد مد نظر است. و از آن جهت که درصدد مشخص کردن روابط بین متغیرها است. پژوهش از نوع همبستگی می باشد. حال چون به بررسی تأثیر این روابط می پردازد از نوع معادلات ساختاری است. برای تجزیه و تحلیل داده ها با نرم افزارهای SPSS و Smart PLS استفاده می شود.

بخش چهارم: جامعه و نمونه

جامعه این پژوهش شامل: دانش آموزان مقطع دبیرستان شهر خرم آباد که تعداد آنها طبق گزارش آموزش و پرورش قسمت انفورماتیک، ۱۷۲۶ نفر است که ۴۱۰ نفر آنها مرد و ۱۳۱۶ نفر آنها زن هستند. نمونه گیری با توجه با جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) به تعداد ۳۱۳ نفر به روش طبقه ای نسبی انتخاب می شوند.

بخش پنجم: روش تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش جهت نشان دادن برخی مشخصات آزمودنی ها و همچنین برای انجام تحلیل های مقدماتی میانگین، انحراف معیار همبستگی و غیره از آمار توصیفی استفاده شد. سپس برای انجام تحلیل های پیچیده تر از آمار استنباطی استفاده گردید، به این ترتیب برای ارزیابی برازندگی الگوی پیشنهادی بررسی روابط متغیرها از الگو یابی معادلات ساختاری PLS استفاده شد. تمامی تحلیل ها از طریق نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ و Smart PLS استفاده شد.

فرضیه یک در حالت ضریب مسیر

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع فرضیه	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه‌ی آزمون
رسانه‌های اجتماعی	مدیریت دانش	اصلی	۰/۹۶۲	۹۹/۲۸۸	پذیرش فرضیه

براساس نتایج جدول فوق، با توجه به اینکه مقدار آماره‌ی t (۹۹/۲۸۸) بزرگتر از ۲/۵۸ است، می‌توان نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ این رابطه معنادار می‌باشد. از سوی دیگر ضریب مسیر محاسبه شده برابر با ۰/۶۶۱ و مثبت می‌باشد. از این‌رو در سطح اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت که رسانه‌های اجتماعی بر حضور اجتماعی دانش‌تأثیر مثبت و معناداری دارد و حمایت معلم می‌تواند ۰/۹۶۲ از تغییرات متغیر حضور اجتماعی معلمان را تبیین نماید.

پیشنهادهای

۱. پیشنهادات مربوط به خانواده‌ها

- **نظارت هوشمند و مشارکتی:** والدین باید به جای ممنوعیت کامل یا بی‌توجهی کامل، الگویی از «نظارت فعال» را در پیش بگیرند؛ یعنی با آگاهی از پلتفرم‌های مورد استفاده فرزندان خود، زمان و نوع محتوای مصرفی آن‌ها را به صورت همکارانه بررسی کنند.
- **تعیین برنامه‌ریزی مشترک:** خانواده‌ها می‌توانند با همکاری فرزندان خود، جدول زمانی منطقی برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی (مثلاً حداکثر ۱ تا ۲ ساعت در روز و پس از انجام تکالیف) تنظیم کنند.
- **تقویت گفت‌وگوهای خانوادگی:** گفت‌وگوهای منظم درباره محتوای دیده‌شده در فضای مجازی، اثرات آن بر احساسات و یادگیری، و همچنین آموزش انتقاد رسانه‌ای می‌تواند سواد دیجیتال فرزندان را افزایش دهد.
- **الگوسازی رفتاری:** والدین با کاهش استفاده شخصی خود از گوشی در حضور فرزندان و ایجاد فضای تعامل چهره‌به‌چهره، الگوی مناسبی برای مدیریت استفاده از رسانه‌ها ارائه می‌دهند.

۲. پیشنهادات مربوط به مدارس و نظام آموزشی

- **ادغام سواد رسانه‌ای در برنامه درسی:** دروس یا کارگاه‌های کوتاه درباره «سواد دیجیتال»، «مدیریت زمان در فضای مجازی» و «تشخیص محتوای سالم و آموزشی» در پایه‌های متوسطه اول گنجانده شود.

- **برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین:** مدارس می‌توانند با همکاری روان‌شناسان و مشاوران، دوره‌های آموزشی برای آشنایی خانواده‌ها با چالش‌ها و فرصت‌های رسانه‌های اجتماعی برگزار کنند.
- **ایجاد فضاهای جایگزین جذاب:** مدارس با تقویت فعالیت‌های فوق‌برنامه (ورزشی، هنری، علمی و اجتماعی) می‌توانند انگیزه دانش‌آموزان برای حضور فیزیکی و تعامل واقعی را افزایش دهند.
- **استفاده آموزشی از رسانه‌های اجتماعی:** معلمان می‌توانند با ایجاد گروه‌های درسی در پیام‌رسان‌های امن (مانند تلگرام)، از این فضاها برای ارسال تمرین، پاسخ به سؤالات و تشویق به یادگیری همکارانه استفاده کنند.

منابع و مأخذ

- ستوده، ع؛ و شهریاری، و. اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر سلامت روانی و شادکامی معلولین. *اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم رفتاری*. ۱۳۹۸.
- الوانی اصل، م. مقایسه سازگاری فردی و اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شاهد و غیرشاهد هدایت شده به اولویت‌های پنج‌گانه طبق برنامه هدایت تحصیلی. طرح پژوهشی اجرا شده با همکاری اداره کل بنیاد شهید انقلاب اسلامی خوزستان. ۱۳۹۲.
- صادقی، س. بیرانوند، ا. *نظریه مشاوره و روان‌شناختی درمانی*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی. ۱۳۹۳.
- محمدی، ف. *بهزیستی روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن*، پایان‌نامه دکتری روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی بالینی تهران. ۱۳۹۵.
- فرح بخش، م. رابطه نارسایی هیجانی با اضطراب افسردگی، درماندگی روان‌شناختی و بهزیستی روان‌شناختی. *فصلنامه علمی و پژوهشی دانشگاه تبریز*. سال سوم. شماره ۱۰. ۱۳۹۶.
- جوانبخش، ر. بررسی رابطه بین خوش‌بینی اسلامی، خوش‌بینی آموخته شده سلیگمن و امنیت روانی. *مجله روان‌شناسی و دین*، سال چهارم، شماره چهارم، ص ۱۰۲ - ۷۵. ۱۳۸۵.
- برخورداری، م؛ و غباری بناب، ب. ساخت و بررسی ویژگی‌های *روانشنجی مقیاس مثبت‌نگری*. طرح پژوهشی، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. ۱۳۹۸.
- لشنی، س. تاثیر آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر خلاقیت دانش‌آموزان دختر سال اول دبیرستان. *مقاله فارسی*، ۱(۴)، ۱۷-۱. ۱۳۹۹.

Ryff, G. W. Ross, J. M. (۲۰۱۱). Personal religious orientation and prejudice, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.۵, ۴۳۲-۴۴۳.

Nicholls, C. (۲۰۱۸). "Kreativitet och kritiskt tandande.Redskap for framtids beredskap " [Creativity and critical thinking. Tools for preparedness for the future]. In Krut, ۵۳, ۶۱-۷۴.

Chow LK.(۲۰۱۷). Still happy after all these years: Research frontiers on subjective well-being inLater Life. *J Gerontol Soc Sci* ۲۰۱۰; ۶۵ (۳): ۳۳۱-۹.

George G. (۲۰۲۰). Spirituality and Depression: A Look at the Evidence, *Southern Medical Journal*, Vol.۱۰۰, Iss.۷, ۷۳۷-۷۳۹.

Lyubomirsky D.G. (۲۰۲۱).The funds, friends, and faith of happy people. *American Psychologist*, ۵۵, ۵۶-۵۷.

Bolier, N., & Strack, F. (۲۰۲۱). Evaluating one's life: A judgment model of subjective well-being. In F. Strack, M. Argyle and N. Schwarz (Eds.). *Subjective Well-Being: An Interdisciplinary Perspective*. Oxford: Pergamon Press.

پنجمین اجلاس ملی دین‌پژوهی ۱۴۰۳

اگانت ایثا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله
Ghanonyar@YAHOO.COM
۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

۱۴۰۳/۱۲/۰۸

دانشگاه رازی - سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:
خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

نحت پوششی خبری صداوسیما

خانم دکتر شہلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵